

Cuerdas
i el canvi climàtic

Nadir

replicar

1. (v.) Posar objeccions a allò que es diu o s'ordena.
2. (v.) Instar o argüir contra una resposta o argument.

rèplica

1. (n.) Rèplica. Cada unes de les intervencions dels personatges en un guió cinematogràfic.

El projecte Rèpliques	4
Introducció	7
Conceptes previs	9
Fitxa tècnica	12
Exploració temàtica	14
Debat en 6 passos	28
Annexos	41

Rèpliques. Cinema, debat i creació

El projecte Rèpliques

Cuerdas i el canvi climàtic

El projecte **Rèpliques. Cinema, debat i creació** és un programa ideat per Nadir que treballa l'audiovisual a les aules del visionat de pel·lícules, el debat sobre temes d'interès pels adolescents i la creació de curtsmetratges sobre la temàtica treballada a través de tallers pràctics. En aquest cas, el dossier està destinat a batxillerat

A partir d'una recerca dels temes socials de major interès pels alumnes de secundària feta a través d'enquestes i focus grups, des de Nadir hem fet una tria de pel·lícules que ofereixen una mirada sobre aquestes temàtiques. En el cas que ens ocupa, el film triat per tractar el tema del **canvi climàtic** és *Cuerdas* de Estíbaliz Urresola Solaguren.

Per acompanyar el visionat del curtsmetratge, hem creat aquest dossier pedagògic amb la finalitat de fomentar el debat i la generació d'idees a l'aula en dues línies: l'anàlisi cinematogràfica i l'anàlisi de la temàtica del film.

El dossier, creat conjuntament amb Martí Orriols, físic i mediador cultural, us donarà pistes de com enfocar el treball d'un visionat audiovisual a l'aula així com us facilitarà eines per poder tractar en una classe una temàtica de tanta complexitat com és el canvi climàtic. Esperem que el gaudiu i que us sigui útil!

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Introducció

Cuerdas i el canvi climàtic

INTRODUCCIÓ

Per què és tan difícil debatre?

Acabes de veure un curtmetratge a l'aula. La pantalla ha anat a negre i ja surten els crèdits. La informació, sensacions i coneixements que acabes de rebre en els últims minuts són molts, però per què es fa tan difícil a vegades de parlar-ne amb l'alumnat? Preguntes “Què us ha semblat?” i el debat no dura gaire més. Tens la sensació que hi ha molt sobre què reflexionar, però el camí per arribar-hi no és obvi. I és normal.

Tenir una experiència artística, com el visionat audiovisual, és rebre més informació de la que podem processar a temps real. Aquesta experiència ens connecta, d'una banda, amb el temps present (les imatges se succeeixen i ens atrapen), i, d'altra banda, amb el coneixement previ sobre el contingut o la disciplina i la biografia pròpia (com ens ressona). És per la complexitat amb què se superposen tots aquests estímuls que es fa difícil encetar una conversa després d'un visionat, però a la vegada és per la riquesa de la multiplicitat d'estímuls que l'experiència artística pot arribar a ser tan significativa.

Per aquest motiu, us proposem fer un debat en sis passos. Aquestes sis fases neixen de posar de costat la metodologia *Visual Thinking Strategies*, creada per la psicòloga Abigail Housen i el responsable del departament d'educació del MOMA Philippe Yenawine amb la Taxonomia de

Bloom i les seves fases en l'aprenentatge significatiu. Més endavant, us proposem com traslladar aquesta metodologia en dinàmiques pel debat audiovisual.

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Conceptes previis

Cuerdas i el canvi climàtic

CONCEPTES PREVIS

Visual literacy i visualitat

El llenguatge audiovisual conforma una literatura pròpia, i tot i que hi estem en contacte moltes hores al dia, sovint no tenim les eines o les paraules per descriure i entendre tot allò que veiem. En aquest sentit, hi ha dos conceptes claus que creiem que resulten útils a l'hora d'aproximar-se a la *literatura audiovisual* i que esdevenen eines per anomenar aquest llenguatge. Es tracten dels conceptes *visual literacy*, que ens aproximarà a les competències que es posen en joc en el debat audiovisual, i *visualitat*, que ens ajuda a entendre per què és important debatre amb context sobre la temàtica tractada al curtmetratge.

Visual Literacy

Yenawine (1997) descriu la *visual literacy* com:

“...the ability to find meaning in imagery. It involves a set of skills ranging from simple identification (naming what one sees) to complex interpretation on contextual, metaphoric and philosophical levels. Many aspects of cognition are called upon, such as personal association, questioning, speculating, analyzing, fact-finding, and categorizing. Objective understanding is the premise of much of this literacy, but subjective and affective aspects of knowing are equally important.”

El que ens resulta interessant d'aquesta definició és **la quantitat de processos i competències que entren en joc en l'experiència artística**. És en aquest punt on, més endavant, trobarem les confluències i relacionarem els estadis de l'experiència artística amb la taxonomia de Bloom.

Visualitat

L'altre concepte clau per entendre la rellevància de bastir un llenguatge i una reflexió sobre la imatge i l'audiovisual és el terme *visualitat*. Un dels autors clau en la recerca del camp de la Cultura Visual i el concepte *visualitat* és Fernando Hernández.

Hernández descriu la cultura visual com el “reflejo de la crisis y sobrecarga de información en la vida diaria y de la necesidad de encontrar formas de investigación y respuesta ante las nuevas realidades (virtuales)”. Davant d'aquesta saturació d'estímuls és clau tenir en compte algunes característiques específiques de la cultura visual a l'hora d'abordar l'anàlisi audiovisual:

És **multidisciplinari**

Interconnecta

“Esto significa que en el estudio de la cultura visual es importante, por ejemplo, prestar atención a la intersección de raza, clase social, sexo y género en los medios visuales para poder elucidar y observar operaciones y formas de visualización y posicionalidad discursiva más complejas.”

Per tant, quan analitzem la cultura visual no ho fem només des d'allò que mirem de manera descontextualitzada, sinó que el context cultural on s'han produït les

imatges és essencial per analitzar-les. Aquesta és precisament la diferència entre el concepte *visió* i *visualitat*:

“Hablar de visión, señala Foster hace referencia a la vista, a ver (sight) en cuanto una operación física, mientras que visualidad, se refiere a la vista, a ver, con un acto social” (1988, p. IX),

Parlant de **visualitat estem parlant de la pràctica cultural de la mirada**.

És a dir, entendre que en l'acte de mirar bolquem estructures socials i culturals i és impossible deslligar-les de la interpretació que en fem. Per tant, és important entendre que el visionat audiovisual és una pràctica cultural que està travessada pel context, i que una mateixa peça es pot llegir de manera antagònica depenent del context cultural de l'espectador.

És per aquest motiu que en el marc del projecte Rèpliques creiem clau aportar un context cultural sobre la temàtica treballada al curtmètratge per tal d'abordar el debat audiovisual.

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Fitxa tècnica

Cuerdas i el canvi climàtic

FITXA TÈCNICA

Cordes

Direcció

Estibaliz Urresola Solaguren

Guió

Estibaliz Urresola Solaguren

Empresa productora

Sirimiri Films, Katz Estudio, Gariza Films

Producció

Estibaliz Urresola, Ana Angulo,
Itxaso Frau, Lara Izagirre

Fotografia

Lara Vilanova

Edició

Maialen Sarasua

So

Luca Rullo, Koldo Corella

Art

Corina Herran

FX

Guillermo Sevillano

Interpretació

Begoña Suárez, Miguel Garcés, Xanti Aguirrezabalaga, Jone Laspiur, Garazi Olaizola, Oier Zuñiga, Ainhoa Jauregi

Durada

29:59

Format

Digital

Diàlegs

Spanish

Subtítols

English, French

País

Spain

Any

2022

Sinopsi

La coral de dones a què pertany Rita està a punt de dissoldre's perquè han perdut la subvenció municipal que els permetia mantenir el local d'assaig. Ara el grup ha de decidir si accepta o no el patrocini d'una de les empreses que contamina més a la vall.

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Exploració temàtica

Cuerdas i el canvi climàtic

EXPLORACIÓ TEMÀTICA

Marc teòric

En aquest dossier se sosté que per pensar i parlar del canvi climàtic **cal considerar aspectes científics, socials, polítics i econòmics** de forma interrelacionada; és a dir, tenir en compte tot el seguit de relacions entre humans i també amb el medi ambient. Així doncs, els objectius que es plantegen aquí són:

1. Atorgar una base per comprendre el canvi climàtic en la seva complexitat.
2. Comprendre que els aspectes mediambientals estan travessats per processos històrics, polítics i socioeconòmics.
3. Exposar perspectives que permetin sortir dels relats apocalíptics i de responsabilitat individual.

Es parteix de la idea que el canvi climàtic és aquí per a quedar-se. Per això, la perspectiva que es proposa **se centra en les causes i els orígens**, més que en els efectes que pugui generar, i per tant en els tipus de respostes o alternatives sobre aquestes: manifestant la importància dels aspectes socials, de l'acció col·lectiva i del decreixement.

A més, com que el canvi climàtic és un tema molt ampli, s'ha optat per tractar alguns elements que permetin dotar de context, orientacions i contingut el posterior debat al voltant del curtmetratge *Cuerdas* (2022), d'Estibaliz Urresola.

Paraules clau i definicions

A continuació es defineixen una sèrie de paraules que es consideren rellevants a l'hora de tractar el tema del canvi climàtic, en general, i que són presents al llarg de la unitat didàctica. En aquest sentit, s'ha optat per incloure termes de diferents àrees perquè, tal i com ja s'ha comentat, per abordar aquesta temàtica en la seva complexitat es requereix d'una **mirada interdisciplinària**.

Clima: Conjunt de condicions atmosfèriques que caracteritzen un lloc determinat en un plaç de temps llarg (un mínim de 30 anys). Alguns dels elements són les precipitacions, la humitat, la temperatura, la pressió i el vent. Per tant, el canvi climàtic es correspon a l'alteració d'aquests elements.

Escalfament global: És l'increment de la temperatura mitjana de la Terra degut als gasos d'efecte hivernacle. No s'ha de confondre amb canvi climàtic, que fa referència a l'alteració del clima en general, sinó que l'escalfament global és un dels factors que hi contribueix.

Efecte hivernacle: És un fenomen natural que consisteix en l'absorció de part de l'energia dels rajos de sol degut a alguns gasos que constitueixen l'atmosfera (els anomenats gasos d'efecte hivernacle, com el diòxid de carboni, el metà, el vapor d'aigua i l'ozó), permetent que la temperatura mitjana de la superfície terrestre sigui més elevada.

Antropogènic: Que és produït per l'activitat humana.

Ecoblanqueig o greenwashing: És una forma de propaganda per promoure la percepció que els productes o les polítiques d'una organització (empresa, institució, govern, etc.) són respectuosos amb el medi ambient quan, en veritat, tenen un impacte oposat. En el fons, doncs, és una manera d'aprofitar-se de l'auge de la consciència i preocupació mediambiental per fer un rentat d'imatge i assolir els seus objectius.

Transició energètica: És el procés de canvi progressiu per a l'obtenció, distribució i consum d'energia substituint l'ús de combustibles fòssils (petroli, gas natural i carbó) per l'ús de fonts renovables (eòlica, hidroelèctrica, solar, geotèrmica, etc.), juntament amb l'indicatiu d'eficiència energètica.

Sud Global: És un terme que fa referència als anomenats països del tercer món o en vies de desenvolupament. Habitualment es refereix a tots aquells països que tenen una història interconnectada de colonialisme, neocolonialisme i una estructura social i econòmica amb grans desigualtats. Per fer referència als anomenats països desenvolupats s'utilitza el terme Nord Global.

Colonialisme: És un sistema de dominació política, econòmica i cultural d'un territori sobre un altre. El neocolonialisme és l'explotació econòmica sobre un territori sense la necessitat d'una ocupació física: vindrà a ser l'herència del colonialisme històric i la imposició del model capitalista a escala global que, en general, s'ha dut a terme pels països occidentals vers els del Sud Global.

Què és el canvi climàtic?

Quan es parla de canvi climàtic cal tenir present que és un terme molt genèric i una mica confús, que inclou tot **el conjunt de causes i conseqüències que tenen a veure amb una modificació del clima** respecte el seu historial. D'aquests elements que s'estan modificant, el més conegut és el de l'increment de la temperatura mitjana global.

Una de les principals **causes** és **l'increment dels gasos d'efecte hivernacle**. Ara bé, quan es discuteix sobre l'origen d'aquestes causes és perquè en varies ocasions, al llarg de la vida del planeta Terra, ja s'han produït canvis en el clima degut, per exemple, a variacions de la radiació solar o de l'activitat volcànica. En l'actualitat, no obstant, les preocupacions per aquestes modificacions en el clima tenen a veure en l'emissió de gasos d'efecte hivernacle fruit del **consum de combustibles fòssils** (carbó, petroli i gas natural) per la indústria o el transport. També la **desforestació** massiva dels boscos i **l'agricultura intensiva** hi contribueixen i tenen altres repercussions sobre el clima¹. Una de les característiques

---

1 Tres quartes parts de les emissions antropogèniques de diòxid de carboni a l'atmosfera durant els darrers 20 anys són causades per la crema de combustible fòssil. La resta prové del canvi de l'ús de la terra, principalment a causa de la desforestació.

d'aquest canvi climàtic, a part de l'origen antropogènic, és el **ritme accelerat² en el que està succeint** i el seguit de conseqüències imprevisibles. Aspectes que dificulten l'adaptació de la majoria de les espècies que habiten el planeta, incloent-hi la nostra.

Precisament, entre les **conseqüències**, moltes de les quals ja s'estan notant, ens hi trobem les següents: onades de calor, alteració dels patrons de precipitació i inundacions, erosió dels sòls, desertitzacions i sequeres, incendis, acidificació dels oceans, augment del nivell del mar degut a la fusió del gel antàrtic, pèrdua de biodiversitat i extinció d'espècies, extensió de malalties a nous indrets, etc. Encara que inicialment aquestes conseqüències afecten el clima, també acaben comportant conseqüències en diferents dimensions (econòmiques, socials, polítiques, sanitàries, etc.).

---

2 En uns 150 anys es consumirà el petroli que ha necessitat 300 milions d'anys per formar-se. El que equivaldria a imaginar que la vida d'una persona de 70 anys s'acabés en 18 minuts. Aquesta dada és un indicatiu de la velocitat en la que s'estan esgotant els recursos naturals i, alhora, generant i introduint a l'atmosfera els gasos d'efecte hivernacle. Precisament, algunes estimacions suggereixen que la velocitat de la variació dels elements climàtics és entre 100 i 1000 vegades superior a fa 100.000 anys.

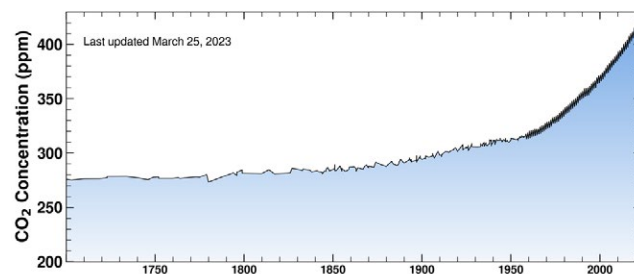

Figura 1. Evolució de la concentració de diòxid de carboni a l'atmosfera entre 1700 i 2023, l'anomenada Corba de Keeling. Font: Scripps Institution of Oceanography, UC San Diego, a data de 25 de març de 2023.

Quines són les evidències?

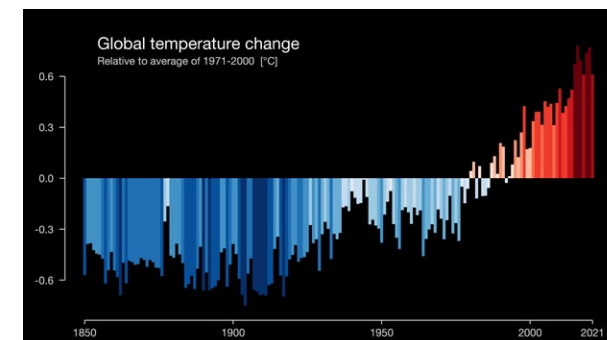
El canvi climàtic ha generat força controvèrsia pel que fa a les seves evidències i causes, tant per tractar-se d'un fenomen molt complex (els paràmetres climàtics són de difícil predicció), com per la dificultat i el desinterès a pensar a llarg plaç, com per les campanyes de desinformació degut als diferents interessos i privilegis que hi ha sobre la taula. Tot i això, la major part de la comunitat científica assegura que hi ha un elevat grau de certesa per afirmar que l'escalfament global s'està produint i que es deu a l'augment de les concentracions de gasos d'efecte hivernacle. Sent aquests d'origen antropogènic. Alguns dels **indicadors que s'utilitzen per mesurar, seguir i argumentar** el canvi climàtic són:

INCREMENT DE LA CONCENTRACIÓ DE DIÒXID DE CARBONI (L'ANOMENADA CORBA DE KEELING)

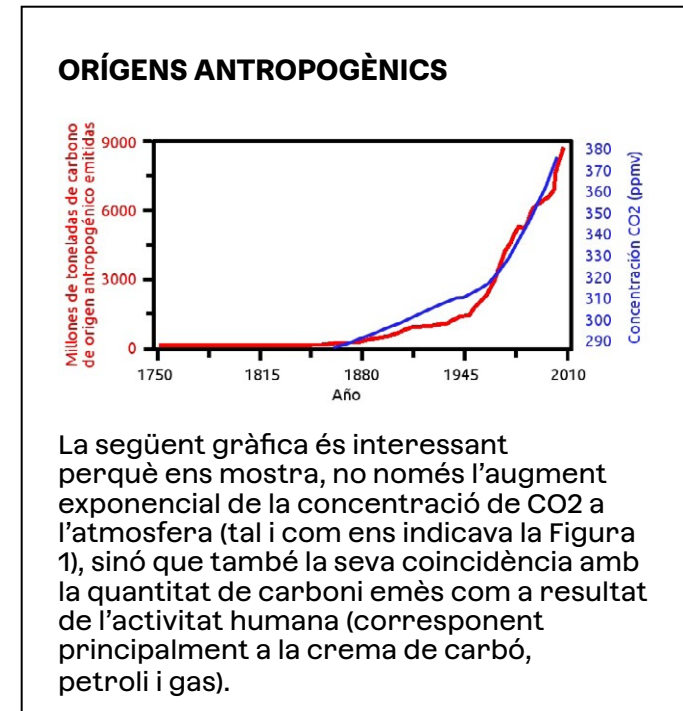
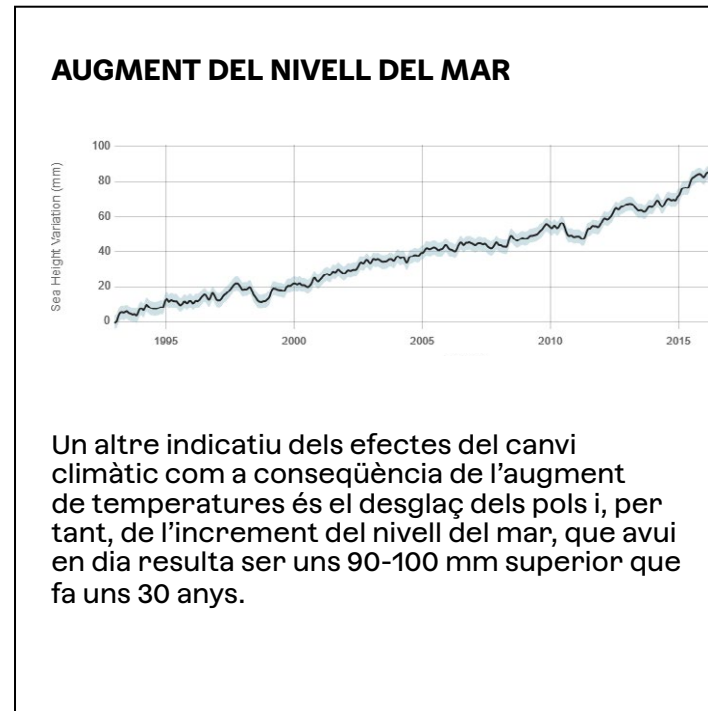
Aquesta gràfica ens indica que el diòxid de carboni actualment constitueix el 0,042% (420 ppm) de l'atmosfera. A més a més, ens mostra que en els darrers 60 anys (des de 1960) aquest augment ha sigut d'un 35%, mentre que en els 250 anys anteriors (de 1700 a 1950) l'augment fou d'un 13%.

INCREMENT DE LA TEMPERATURA GLOBAL

La següent gràfica ens indica que des de finals del segle XIX la temperatura mitjana de la Terra ha augmentat un 1 °C - 1,2 °C.

Figura 4. Correlació entre l'emissió de carboni produït per l'activitat humana i la concentració de CO2 a l'atmosfera, de 1750 al 2010. Font: Viquipèdia

El canvi climàtic es planteja com un repte per a les nostres societats: d'una banda, implica un escalfament global molt accelerat causat per l'activitat humana. I d'una altra banda, **succeeix que no només en som els causants sinó que, a més a més, en som els afectats**: té greus repercussions sobre el medi ambient i la societat. Ara bé, davant aquestes situacions podem plantejar dues preguntes: respecte el primer punt, es pot assegurar que tothom hi ha contribuït de la mateixa manera? I, per tant, tothom i tots els països en són responsables? I respecte el segon punt, realment afecta a tothom per igual o hi ha col·lectius i zones més vulnerables?

Parlar de canvi climàtic, doncs, no és merament una qüestió tècnica sinó que també implica abordar els processos històrics, polítics i econòmics que l'acompanyen. En aquest sentit, ens reflecteix les enormes desigualtats sobre les quals s'assenten els fonaments de "l'èxit" i el "progrés" de les societats occidentals. Precisament, per aquest motiu, podem entendre una part important de l'origen de les controvèrsies. A continuació, anem a profundir en aquests orígens per poder respondre millor a les dues preguntes plantejades en el paràgraf superior.

En context. Sobre la Revolució Industrial i l'alteració dels cicles naturals

El terme “canvi climàtic” es va començar a utilitzar a la dècada de 1960 i es va popularitzar a partir dels 1980s, en relació a la creixent preocupació per l'augment de la temperatura mitjana de la Terra i les possibles conseqüències. En aquella època també sorgiren moviments ambientalistes i es dugueren a terme diverses conferències internacionals per abordar les preocupacions climàtiques: el 1988 l'ONU i l'Organització Mundial Meteorològica reconegueren la teoria del canvi climàtic com a vàlida i, aquell mateix any, s'establí el Grup Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic (IPCC, en anglès), per analitzar-ne la situació i prendre'n mesures més concretes. Des d'aleshores, s'han dut a terme diferents iniciatives institucionals i acords internacionals per reduir l'emissió de gasos d'efecte hivernacle (Protocol de Kioto de 1997 o l'Acord de París de 2015 realitzats en les cimeres sobre el canvi climàtic).

Com hem arribat fins aquí?

Les preocupacions per les qüestions ambientals i les modificacions en el clima van sorgir –tant a nivell científic com polític– durant el procés d'industrialització d'alguns països europeus a partir de la segona meitat del segle XVIII. Concretament, fou a Anglaterra que **s'imposà una economia basada en el creixement continu sobre els fonaments dels combustibles fòssils**. D'aquesta manera, el carbó, després de diverses dècades en segon pla sense acabar de tenir èxit, es va anar imposant i va anar substituint l'aigua (la roda hidràulica) com a font energètica per a les fàbriques.

Al llarg del segle XIX es va anar evidenciant els problemes de la contaminació de l'aire i les aigües produïda per les

fàbriques. De manera que es començaren a prendre mesures (accions com la canalització de les aigües residuals o el trasllat d'indústries fora les ciutats), es promulgaren més regulacions ambientals i es crearen agències governamentals. Al llarg de la segona meitat del mateix segle, s'havia teoritzat la relació entre l'increment de la concentració de diòxid de carboni atmosfèric i el de la temperatura terrestre, i ja aparegueren premonicions sobre les conseqüències ambientals. De totes maneres, no hi havia una comprensió clara dels efectes sobre l'atmosfera i el clima global. I, de fet, malgrat aquestes aportacions, dominava un discurs positiu, en què el fum de les xemeneies esdevingué el poder industrial de les nacions i s'associava, més aviat, al seu èxit i progrés: **hi havia la idea que com més fum produïa una fàbrica, més èxit i**

més pròspera era la regió en la que es trobava.

A començaments del segle XX, la industrialització havia propulsat a Anglaterra, Alemanya, França i als Estats Units a repartir-se altres territoris del planeta, generalment, rics en recursos minerals. Època que, a més, coincideix amb la substitució del carbó pel petroli com a combustible fòssil principal pel transport i per a la producció de plàstics i d'altres productes químics.

A partir de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat, **s'ha produït una acceleració de la influència humana a la biosfera** fruit del creixent consum d'energia i de recursos naturals, juntament amb l'expansió del comerç, del transport, de l'agricultura i la ramaderia intensiva i de la desforestació. Aspectes que repercuteixen en la generació de grans quantitats de residus i contaminants i en l'alteració dels ecosistemes, afectant la qualitat de l'aire, l'aigua, el sòl i de la salut.

Aquesta breu mirada històrica ens permet entendre que l'escalfament global que vivim en l'actualitat té els seus orígens en el consum a gran escala dels combustibles fòssils iniciat per la revolució industrial britànica. Un consum d'**energia fòssil que va possibilitar una indústria basada en l'explotació de recursos i en el transport de materials,**

persones i mercaderies a llarga distància, esdevenint les bases del model de societat que ens arriba avui en dia.

Aquesta lògica de creixement econòmic, tanmateix, es va anar extenent **sobre una situació privilegiada de colonització i d'explotació**, a través dels quals es van apropiar els recursos naturals i minerals pel desenvolupament dels països occidentals. Precisament, tal com veurem a continuació, és interessant remarcar els vincles entre el canvi climàtic, l'extracció i el processament de recursos i les desigualtats socials.

Natura, política i societat:
la desigualtat en el canvi climàtic

El planeta Terra és un sistema d'interaccions complexes que intercanvia energia amb l'exterior però no materials. Per això es considera que, a banda de disposar de recursos materials limitats, aquests mantenen un cicle tancat (el cicle de l'aigua o el del carboni en són exemples). Un punt sobre el que val la pena aturar-se és el de com es concep la relació entre natura i societat: **en les cultures occidentals és habitual pensar la natura com quelcom extern als humans** i les seves creacions (ciutats, tecnologies, fàbriques), com si no en formessin part i aquesta només fos vista com un recurs per explotar. Això, no obstant, no és més que una

percepció que s'ha imposat, oblidant la interconnexió dels ecosistemes. De fet, l'ésser humà ha viscut a la Terra des de fa dos-cents mil anys, i sempre ho ha fet interaccionant i transformant el medi i, per tant, generant-ne un impacte com qualsevol altra espècie. Però fins fa uns 250-300 anys ho feia seguint els ritmes lents de la biosfera, sense arribar a alterar-ne els cicles tancats. Mentre que si considerem l'enorme magnitud i velocitat de l'extracció i transformació dels recursos naturals que s'ha dut a terme des de la revolució industrial i, especialment, en les darreres dècades, podem comprendre'n els efectes.

Per exemple, la crema accelerada de petroli ha generat elevades quantitats de carboni que abans reposaven al subsòl i al fons marí (havent trigat milions d'anys a formar-se), i que ara romanen atrapades a l'atmosfera, incapaces de ser reincorporades als cicles naturals i, per tant, afavorint l'escalfament global degut a l'efecte hivernacle. Per tant, el **canvi climàtic és una de les conseqüències de l'alteració d'aquesta dinàmica cíclica**. Per això, s'utilitza el terme **antropocè** per fer referència a l'època geològica compresa entre la revolució industrial i l'actualitat, en la que **la humanitat ha passat a mobilitzar més materials que cap altre procés natural a conseqüència del desenvolupament del sistema econòmic a escala mundial**.

Dit això, és correcte afirmar que el canvi climàtic és conseqüència de l'espècie humana? **Tothom hi ha contribuït de la mateixa manera?** La resposta, clarament, és no. Tal i com hem comentat a l'apartat anterior, les seves causes tenen un origen antropogènic, sí, però sobretot sociogènic; és a dir, degut a una sèrie de relacions socials específiques amb uns valors culturals determinats. I és que **no tots els països del món han format part d'aquest procés d'industrialització i d'un ús desorbitat de combustibles fòssils**.

Els països del Nord Global, que suposen el 19% de la població mundial, han emès el 94% de les emissions històriques de gasos d'efecte hivernacle. És més, la majoria de la població del món contribueix molt poc a les emissions de carboni o a impactes mediambientals en general. Per exemple, Oxfam calcula que el 10% més ric de la població produeix la meitat de les emissions de carboni mundials, mentre que la meitat més pobre només en produeix el 10%. Per tant, semblaria que qui tingui més responsabilitat en l'escalfament global hauria de fer més esforç en la reducció del CO₂.

D'altra banda, per molt que les emissions d'efecte hivernacle es generin en llocs específics, la interdependència dels ecosistemes del planeta ens permeten explicar les conseqüències globals del canvi climàtic. Aquest colpeja de manera

directa sobre el nivell de salut dels ecosistemes, i per tant, sobre el nivell de salut humà.

Ara bé, que siguin globals no significa que siguin homogènies. De la mateixa manera que no tothom hi ha incidit igual, **els impactes del canvi climàtic tampoc afecten igual a tots els grups socials. Això és degut a l'existència d'una vulnerabilitat que principalment està relacionada amb la desigualtat. Per exemple, les onades de calor colpegen amb més força les persones majors, mentre que les persones amb ingressos menors pateixen més tant el canvi climàtic en general com els fenòmens meteorològics extrems. Així doncs, la majoria de conseqüències ambientals, econòmiques i socials afecten principalment els països del sud global** –situats en zones menys preparades estructuralment per suportar aquests fenòmens naturals–, i **els col·lectius més vulnerables de les societats** (tenint en compte els condicionants de gènere, d'edat, de raça i de classe).

Actualitat

El fum sortint de les xemeneies del paisatge que domina el curtmetratge *Cuerdas* és una bona metàfora sobre què suposa el canvi climàtic: tant pel que fa a les causes (el model productiu industrial) com pels seus efectes mediambientals i socials, sovint, imperceptibles a simple vista i amb repercussions a llarg plaç.

Viure amb el canvi climàtic:
notícies, imaginació i salut mental

Javiera Barandiarán, professora en estudis ambientals globals, diu que “viure en el món del canvi climàtic que ja vivim exigirà de molta imaginació”¹. Aquesta imaginació, però, ara per ara, sembla que està dominada per relats apocalíptics que són ben presents tant en els mitjans de comunicació com en les sèries i pel·lícules de ficció que mostren futurs distòpics de supervivència i col·lapse. **Què ens fa sentir aquesta situació? Com ens afecta tot això?** És interessant poder abordar aquestes qüestions a l'aula: enlloc de viure-ho com un assumpte teòric i aliè, **explorar de manera individual i col·lectiva les emocions que ens genera** la temàtica. Això també permet plantejar si els discursos de la por funcionen per conscienciar o més aviat generen estrès, ansietat, impotència i ens paral·litzen (alguns dels símptomes de l'anomenada ecoansietat). Sovint, aquests relats

despolititzen i descontextualitzen el fenomen del canvi climàtic i, per tant, substitueixen les desigualtats socials i la necessitat de transformacions profundes per la responsabilitat individual –basada en l'autodisciplina i la modificació del comportament personal en accions com el reciclatge o el consum “sostenible”. Davant aquesta situació, és cert que alguns estudis mostren que saber quines accions individuals podem dur a terme per a mitigar l'emergència climàtica ens pot ajudar a reduir sensacions d'ansietat o de culpa. Però, per això, també és important poder oferir altres perspectives, no negant l'existència d'aquesta situació d'emergència, sinó donant-li un altre enfocament que passi per les xarxes de suport i l'acció col·lectiva que promogui transformacions estructurals: pensar en altres formes de vida, imaginar altres futurs diferents d'aquells que se'ns mostra a les sèries apocalíptiques.

---

¹ Cita extreta del seminari digital *Post pandèmia, futurs possibles*, 19/08/2020: <https://www.youtube.com/watch?v=7xE035EKiKI>

En paraules del físic Antonio Turiel²:

“No és l’apocalipsis: és una situació nova a la que podem adaptar-nos, i ho hem de fer canviant patrons de consum i, en realitat, el model socioeconòmic. No és la fi del món: és la fi d’un món, un de deprecador i destructiu, que en el fons és millor que deixi d’existir”.

Les falses solucions:
Greenwashing i la transició energètica

A l'altra banda dels discursos pessimistes també ens hi trobem d'altres en forma d'etiquetes –com “natural”, “ecològic”, “sostenible” o “verd”–, que ens venen com a solució. Per exemple, avui en dia és fàcil trobar-se productes –per exemple, oli de palma o avocats– etiquetats com a sostenibles quan, realment, per haver-los produït, s’han hagut de cremar hectàrees de bosc, consumir grans quantitats d’aigua (inclús provocant sequeres) i atemptar contra els drets dels camperols o de la població pròxima. Alhora que aquests mateixos productes, en la majoria de les ocasions, són transportats a milers de quilòmetres de distància abans de ser consumits. Una altra estratègia que utilitzen les empreses pot ser la de participar o finançar grans esdeveniments de

---

² Cita extreta i traduïda de l’entrevista a Antonio Turiel, UOC, 10/11/2022: <https://www.uoc.edu/portal/es/news/entrevistes/2022/032-antonio-turiel.html>

caire mediambiental quan realment segueixen realitzant pràctiques altament contaminants. Aleshores, és tot això sostenible?

En el curtmetratge *Cuerdas*, per exemple, l’empresa que s’ofereix a finançar el lloguer del local del cor és la mateixa que contamina l’aire de la zona en la que es troben i perjudica la salut dels treballadors. Aquesta situació es ben comuna en el dia a dia a través d’empreses, organitzacions i institucions que per un costat ens mostren una cara amable mentre per l’altra hi amaguen una de més fosca i oposada. Aquest “rentat de cara”, en els aspectes ambientals i de sostenibilitat, rep el nom d’ecoblanqueig o *greenwashing*.

El greenwashing, doncs, es base en dos pilars fonamentals: **fer-nos creure que les empreses o organitzacions s’han tornat sostenibles quan en realitat segueixen generant greus impactes mediambientals i socials** i, alhora, **que els responsables som els consumidors i la ciutadania** en general. Quan realment el que pretenen és preservar els seus propis interessos i que les coses no canviïn massa.

Per això, és un problema quan la major part de mesures per a fer front el canvi climàtic separen processos com les

emissions de gasos contaminants de les injustícies socials i mediambientals. En aquest sentit, s'adopten estratègies de mitigació i adaptació basades en el "tecno-optimisme"; és a dir, en la creença que els canvis i les innovacions tecnològiques ens salvaran de la situació. Això ens porta a parlar d'**una altra falsa solució: la transició energètica**, que és l'aposta per substituir els combustibles fòssils per les fonts d'energia renovable. I és que aquesta alternativa, d'entrada interessant i il·lusionant, ens presenta un problema: **no és possible abastir l'actual consum energètic sense els combustibles fòssils**. De fet, les mateixes energies renovables també tenen un impacte ambiental; requereixen de minerals o altres recursos i també generen residus (alguns dels quals, tòxics). Per exemple, actualment no hi ha suficient liti per a les bateries que suposaria utilitzar cotxes elèctrics, ni suficient plata, cobalt ni níquel per a la cració de cèl·lules fotovoltaïques. Sense comptar la gran quantitat de combustibles fòssils necessaris per a la pròpia extracció d'aquests recursos minerals, processar-los, fabricar els components i instal·lar-los.

En definitiva, és materialment impossible fer una transició energètica tal i com es projecta: l'energia del sol pot ser il·limitada, però la disponibilitat d'energia de fonts naturals renovables està limitada

als sistemes de captació i, per tant, a la disponibilitat de recursos minerals. Això ens porta a la importància de **prendre consciència de la carència dels recursos energètics i materials** i, tal i com veurem en el següent apartat, trobar alternatives en el model de consum i producció.

I aleshores què?

Una aproximació al decreixement

El terme "lluitar contra el canvi climàtic" pot fer pensar que hi ha un enemic extern, més aviat abstracte, que s'ha de combatre. Però el canvi climàtic no és com si fos un meteorit que, o bé el destruïm i ens salvem, o bé impactarà contra la Terra i acabarà amb nosaltres. No. El canvi climàtic ja està present i, per tant, hem de pensar com viure amb ell; és a dir, com adaptar-nos i alhora com mitigar-lo, ja que les solucions miraculoses no existeixen. Tal i com hem anat veient en els anterior apartats, la resposta a aquests reptes no passa tan sols per protegir la natura, ni modificar el comportament individual, ni esperar que alguna tecnologia ens salvi del desastre.

Punts de vista actualitat

Hi ha una nombrosa bibliografia respecte el canvi climàtic i des de perspectives diferents. A continuació, per això, s'ha optat per incloure algunes referències que permetin ampliar els temes abordats en aquest dossier.

Cambiar las gafas para mirar el mundo. Una nueva cultura de la sostenibilidad, de Yayo Herrero, Fernando Cambranos i Marta Pascual.

És un llibre que toca varis aspectes en relació a l'energia, l'economia, el paper de la tecnologia i la ciència, la mobilitat, el creixement, les necessitats dels humans, etc. des d'una mirada crítica i amb propostes alternatives.

Y vimos cambiar las estaciones. Cómo afrontar el cambio climático en seis escenas, d'Evelyn Fox Keller i Philip Kitcher.

Permet abordar les qüestions del canvi climàtic des de la incertesa i el dubte: mitjançant un diàleg quotidià entre dos personatges ficticis, s'hi exposen preguntes, discussions i argumentacions. Pot ser interessant, sobretot, en el cas que ens trobem davant d'alumnes que neguen o desconfien de la certesa del canvi climàtic.

100 qüestions per entendre el canvi climàtic, de Jordi Mazón i Marcel Costa.

Aquest llibre pot servir per aclarir aspectes sobre les bases científiques del canvi climàtic, i ho fa de manera clara i concisa.

Mètode: Crisi Climàtica. L'esclatxa del planeta.

Monogràfic de la revista de divulgació científica de la Universitat de València que aborda varis aspectes del canvi climàtic.

Preguntes per un debat al voltant del tema i a partir del curt

El curtmetratge *Cuerdas* no parla directament del canvi climàtic, però sí que conté alguns elements que ho permeten vincular, com per exemple, l'impacte ambiental ocasionat per les corporacions i/o el model industrial, els efectes sobre la salut i sobre el teixit social d'una localitat, els col·lectius afectats i les vulnerabilitats, així com diferents maneres d'afrontar el conflicte que passen per la decisió/acció col·lectiva. Les següents preguntes proposades pretenen establir vincles entre allò que passa a la ficció i el tema del canvi climàtic.

Quins conflictes detecteu que apareixen en aquest curtmetratge? Davant la situació en la que es troben les participants del cor, quines posicions, argumentacions i tensions hi apareixen? I com afecta a la seva convivència?

Com vinculeu el títol amb la història del curt? A què creieu que fa referència? I quina relació pot tenir amb el tema del canvi climàtic?

Fixeu-vos en el paisatge (visual i sonor) predominant del curtmetratge: quines sensacions us genera? Què creieu que ens està indicant?

Quins motius creieu que pot tenir l'empresa per oferir-se a subvencionar el cor del municipi?

Quina evolució mostra el personatge de la Rita al llarg del film? Què creieu que determina la seva decisió final?

Respecte la malaltia del Ramón (el fill de la Rita), qui creieu que se n'ha de fer càrrec? Diríeu que és casualitat que sigui un dels treballadors de la fàbrica qui es vegi afectat per problemes de salut?

Quines reflexions o aspectes generals aborda el curtmetratge?

Què recull la Rita en la primera escena del film? Quina connexió pot tenir amb el desenvolupament de la història?

De quina manera s'afronten al conflicte i què us transmet l'escena final?

Considerant la resolució sobre la baixa laboral del Ramón, què creieu que ens està mostrant? Qui està en una situació favorable i qui en una de desfavorable? Per què?

Diríeu que es poden separar les qüestions ambientals de les de la salut i de la política?

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Debat en 6 passos

Cuerdas i el canvi climàtic

DEBAT EN 6 PASSOS

Antecedents

Fases del visionat d'una experiència artística per Abigail Housen

Retrocedim a mitjan anys 70 i ens situem a la ciutat de Nova York. La psicòloga Abigail Housen es troba de ple investigant el que serà la llavor del VTS (Visual Thinking Strategies): vol entendre si existeixen patrons en l'experiència artística dels visitants d'un museu. L'experiència artística en el visionat d'una obra té fases? Comparteixen experiència els visitants d'una mateixa sala? Què és el que fa que la contemplació d'un quadre resulti una experiència més o menys significativa?

A través d'una investigació empírica basada en més de 4000 entrevistes, Housen arriba a una conclusió molt interessant: existeixen cinc patrons d'espectador davant l'experiència artística. **Housen els anomena i els ordena seguint el criteri d'experiència artística menys significativa a més significativa**, donant lloc a cinc fases:

Fase 1 – Comptabilitat

Els **espectadors comptables** són narradors. Utilitzant els seus sentits, records i associacions personals, fan **observacions concretes** sobre una obra d'art que es teixeixen en una narració.

Fase 2 – Constructiva

Els **espectadors constructius** es plantegen construir un marc per mirar les obres d'art, utilitzant les eines més lògiques i accessibles: **les seves pròpies percepcions, el seu coneixement del món natural i els valors del seu món social, moral i convencional**. Si l'obra no es veu com hauria de ser, si l'artesanía, l'habilitat, la tècnica, el treball dur, la utilitat i la funció no són evidents, o si el tema sembla inadequat, aquests espectadors consideren que l'obra és estranya, mancada, o sense valor.

Fase 3 – Classificació

Els **espectadors classificadors** adopten la postura **analítica i crítica** de l'historiador de l'art. Volen identificar l'obra com a lloc, escola, estil, temps i procedència. Descodifiquen l'obra utilitzant la seva biblioteca de fets i xifres que estan disposats i amb ganes d'ampliar. Aquest espectador creu que, ben categoritzat, el significat i el missatge de l'obra d'art es poden explicar i racionalitzar.

Fase 4 – Interpretativa

Els **espectadors interpretatius** busquen una trobada personal amb una obra d'art. Explorant l'obra, deixant que el seu significat es desenvolupi lentament, aprecien les subtileses de la línia, la forma i el color. Ara les habilitats crítiques es posen al servei dels sentiments i les intuïcions, ja que aquests espectadors deixen emergir els **significats subjacents de l'obra allò que aquesta simbolitza**.

Fase 5 – Re-Creativa

Els **espectadors recreatius**, a partir de la seva pròpia història amb una obra en particular, i amb la visualització en general, combinen la contemplació personal amb visions que engloben àmpliament les preocupacions universals. Aquí, la memòria impregna el paisatge de la pintura, combinant de manera intrincada **allò personal i allò universal**.

A partir d'aquesta classificació, Abigail Housen juntament amb Yenawine, començarà a desenvolupar una metodologia per fer que l'experiència artística dels visitants del museu sigui més enriquidora. Aquesta metodologia es basa en la formulació de preguntes que permetin als espectadors dels quadres plantejar-se nous aspectes de l'obra per tal de canviar de fases, i així aprofundir més en l'obra.

Si observem les fases de l'estudi de Housen amb perspectiva de competències, podem observar la relació amb els objectius de cada etapa de la taxonomia de Bloom.

Però, què és la taxonomia de Bloom?
Comencem pel principi.

La taxonomia de Bloom va ser dissenyada el 1956 per Benjamin Bloom i el seu objectiu és que després de realitzar un procés d'aprenentatge, l'alumne desenvolupi noves habilitats i coneixements que esdevinguin un **aprenentatge significatiu**.

La taxonomia està basada en tres eixos d'aprenentatge:

1. Cognitiva: com processem la informació?
2. Afectiva: Quin paper juguen les emocions en el procés d'ensenyament-aprenentatge?
3. Psicomotriu: Com intervenen les nostres habilitats corporals i emocionals en el desenvolupament com a persones?

La taxonomia proposa sis processos cognitius a través dels quals les persones es troben i treballen (es relacionen, per tant) amb diversos tipus de coneixements. Els nivells de la taxonomia són: **recordar, comprendre, aplicar, analitzar, avaluar i crear**.

Així doncs, podem veure que hi ha una clara correspondència entre els estadis en l'experiència estètica investigats per Housen i les diferents fases de l'aprenentatge descrites per Bloom.

És per aquest motiu que **proposem una dinàmica de debat composta per sis petites dinàmiques per tal d'afavorir l'aprenentatge significatiu derivat del visionat audiovisual i que permeti a tot l'alumnat resseguir el camí de la reflexió i el debat**

Correlació amb els estadis d'Abigail Housen

Fase 1 Comptabilitat

Els espectadors comptables són narradors. Utilitzant els seus sentits, records i associacions personals, fan observacions concretes sobre una obra d'art que es teixeixen en una narració. Aquí, els judicis es basen en allò que es coneix i allò que agrada. Les emocions acolorixen els comentaris dels espectadors, ja que sembla que entren a l'obra d'art i formen part de la seva narrativa en desenvolupament

Fase 2 Constructiva

Els espectadors constructius es plantegen construir un marc per mirar les obres d'art, utilitzant les eines més lògiques i accessibles: les seves pròpies percepcions, el seu coneixement del món natural i els valors del seu món social, moral i convencional.

Fase 3 Classificació

Els espectadors classificadors adopten la postura analítica i crítica de l'historiador de l'art. Volen identificar l'obra com a lloc, escola, estil, temps i procedència. Descodifiquen l'obra utilitzant la seva biblioteca de fets i xifres que estan disposats i amb ganes d'ampliar.

Fase 4 Interpretativa

Els espectadors interpretatius busquen una trobada personal amb una obra d'art. Explorant l'obra, deixant que el seu significat es desenvolupi lentament, aprecien les subtileses de la línia, la forma i el color. Ara les habilitats crítiques es posen al servei dels sentiments i les intuïcions, ja que aquests espectadors deixen emergir els significats subjacents de l'obra allò que aquesta simbolitza

Fase 5 Re-creativa

A partir de la seva pròpia història amb una obra en particular, i amb la visualització en general, aquests espectadors combinen la contemplació personal amb visions que engloben àmpliament les preocupacions universals

---

Correlació amb els nivells de la Taxonomia de Bloom

Recordar. Implica la capacitat i habilitat de fer ús de la memòria per reconèixer, recuperar i repetir informació, o reproduir definicions, fets, llistats, principis, etc., sense cap elaboració addicional d'aquesta informació. En la taxonomia de Bloom, es tracta del primer nivell (el més baix) entre els processos cognitius.

Comprendre. Implica la capacitat i habilitat de captar i de construir significats partint de fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. Tanmateix, implica també la capacitat i habilitat d'explicar aquests significats

Aplicar. Implica la capacitat i habilitat de fer ús d'allò après (fets, dades, normes, conceptes, idees, etc.) per afrontar situacions noves, executar plans, etc. Així, aplicar té a veure amb l'acomodació i la matisació del coneixement per a noves situacions contextuais, sovint, de caràcter pràctic

Analitzar. Implica la capacitat i habilitat de trencar un tot en les parts que el componen, de determinar com aquestes s'interrelacionen entre elles i amb el tot, i de traçar connexions entre fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. Així, aquest procés cognitiu possibilita explicar relacions i identificar els principis organitzatius implicats.

Avaluar. Implica la capacitat i habilitat d'elaborar i justificar judicis en relació amb fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. partint de criteris, valors i estàndards i a través de la comprovació i la reflexió crítica. Aquesta avaluació pot ser de caràcter qualitatiu, quantitatiu o mixta, i els criteris en què es basi poden ser tant intrínsecs com extrínsecs.

Crear. Implica la capacitat i habilitat de combinar o reorganitzar elements per crear un tot nou i original. Aquest procés cognitiu implica tant la creació de quelcom nou partint des de zero, com la creació d'un tot nou a partir d'elements (conceptes, idees, principis, símptomes, sistemes, mètodes, procediments, estratègies, etc.) prèviament existents, dotant-los ara d'un sentit diferent i original.

Proposta metodologia projecte Rèpliques

Assenyalar sobre el guió

Classificació de temes

A què s'assembla?

Com ens ressona?

Joc de rol: argumentar

Què hi tenim a dir nosaltres?

Proposta metodològica

A continuació us proposem sis dinàmiques per a crear debat després d'un visionat audiovisual. La primera dinàmica seria assenyalar sobre el guió, la segona la classificació de temes; en tercer lloc una dinàmica per treballar a què s'assembla i com ens ressona el que acabem de veure, la cinquena dinàmica seria un joc de rol i per últim la creació per part de l'alumnat d'un petit curtmetratge.

Les primeres cinc dinàmiques tenen una durada més breu, d'aproximadament mitja hora cadascuna, mentre que la sisena està pensada per ser desenvolupada al llarg de diferents sessions. Anem a veure les sis dinàmiques proposades.

1. Assenyalar sobre el guió

Començar un debat preguntant “i tu què opines?”, és demanar escalar l'Everest sense abans haver-se cordat mai unes botes de muntanya. És per aquest motiu, que us proposem reservar aquesta pregunta per més endavant, i començar per una dinàmica més senzilla i que involucri tot l'alumnat.

Comprendre un curtmetratge de 15 minuts d'una atacada pot ser difícil i dispers, per aquest motiu us proposem abordar el debat a partir d'una escena. En aquesta primera activitat us proposem revisar una escena (una de les més clau del curtmetratge) amb el guió cinematogràfic a davant - en repartirem una còpia a cada alumne -. Revisar un material audiovisual amb la seva traducció física (el guió) ajuda a fixar molt més l'atenció. Abans de tornar a visionar l'escena, fem una demanda a l'alumnat: subratllar la frase (tant si és diàleg com acotació) que creguin més rellevant d'aquesta escena. En acabat, la retallen.

Amb aquestes indicacions, la projecció pot començar. En acabat, deixem un temps per reflexionar i rellegir el guió per tal de retallar la frase que creuen més rellevant.

2. Classificació de temes

A continuació, demanem als alumnes que comparteixin amb la resta la seva tria i el motiu d'aquesta. Per fer-ho, proposem que **l'alumne que comparteixi la seva frase, expliqui el perquè i l'enganxi a la pissarra**. Al següent alumne, després de realitzar la seva explicació, li proposem enganxar la seva frase més lluny o més a prop de l'anterior amb relació a si tracten el mateix tema o diferent.

D'aquesta manera, **en acabar les intervencions de tots els alumnes a la pissarra hi haurà núvols de frases, on les frases properes comparteixen temàtica**.

Arribat a aquest punt, llegirem les frases pertanyents a un dels núvols i entre tots acordarem un títol per aquesta temàtica. Repetirem aquest exercici col·lectiu, de manera que així obtindrem una classificació de les diferents temàtiques del curtmetratge, però que haurà partit d'una mirada micro, en lloc d'una mirada macro.

Començar a reflexionar sobre el curtmetratge a partir d'una frase concreta, que a més és palpable, és fer més assequible el debat a tots els alumnes.

3. A què s'assembla?

Què en sabem dels temes que acaben d'aflorar? En quines altres obres audiovisuals trobem les temàtiques que han aflorat de la classificació anterior?

A vegades ens costa opinar sobre un curtmetratge perquè ens sentim sense informació per abordar certes temàtiques. És per aquest motiu, que abans de passar al proper punt, creiem important aprofundir en les temàtiques que apareixen al curtmetratge. D'aquesta manera, l'alumnat es podrà apropiat de la informació i així, posteriorment, podrà opinar-ne amb més seguretat.

En aquesta tercera dinàmica, doncs, proposem dividir la classe en parelles i assignar a parella una de les temàtiques de la pissarra. Un hem repartit les temàtiques entre les parelles farem una demanda: **buscar una altra obra audiovisual que tracti aquesta temàtica i buscar informació sobre la temàtica per explicar-la a la resta de la classe.**

L'objectiu d'aquest pas és connectar les temàtiques del curtmetratge amb el context cultural de l'alumnat, a través de vincular-lo amb referències audiovisuals del mateix alumnat i de l'exploració de la temàtica per generar coneixement compartit.

En aquest punt, creiem que la figura del docent és clau per guiar aquells alumnes que es trobin perduts en l'exploració de la temàtica. Alguns exemples d'audiovisual que tracten la identitat de gènere podrien ser pel·lícules com *Ladybird* de Greta Gerwig, *Retrato de una mujer en Llamas* i/o *Tomboy* de Céline Sciamma, o sèries com ara *Transparent*, *Sex Education*, *Girls* o *Fleabag* o bé *el monòleg Nanette de Hannah Gadsby*.

4. Com ens ressona?

Havent classificat les temàtiques del curtmetratge, i havent-les connectat amb el context cultural, hem realitzat una aproximació racional al curtmetratge. **L'objectiu de la següent activitat és aproximar-nos-hi des de la biografia pròpia.** Com ens ressona aquest curtmetratge?

Proposem posar-nos en cercle, i iniciar una petita dinàmica de reflexió grupal. L'objectiu d'aquesta activitat és compartir vivències i transferir l'acció de la ficció en situacions conegudes, però el que és molt important és evitar les preguntes personals concretes per tal d'evitar crear una exposició i focus en un alumne major del qual aquest desitgi.

Algunes preguntes que creiem que poden ajudar a guiar aquesta dinàmica són les següents:

Quin creieu que és el missatge del curtmetratge?

La situació de la/el protagonista m'ha recordat a...

El personatge amb el qual em sento més identificat és...

Seria possible que aquesta situació es donés en aquest institut?

Preguntes pel debat al voltant del curt

Abans de fer les preguntes, és necessari treballar alguns conceptes i a la vegada, fer una reflexió sobre quins coneixements tenim de la cultura Islàmica. Valdria la pena valorar, quina posició adoptem nosaltres enfront de les persones islàmiques i què ens han explicat sobre aquesta cultura.

Qui i com ens ho han explicat?

Com ens afecten les notícies que anem sentint habitualment sobre el canvi climàtic?

El Martí Orriols, a la pàgina 29 també ha proposat preguntes al voltant del curt.

5. Joc de rol

Ara que ja hem analitzat el curtmetratge des del seu vessant més temàtic, l'hem connectat amb sabers propis de l'alumnat i amb la seva biografia, us proposem una **dinàmica de joc de rol amb l'objectiu de treballar l'argumentació**. D'aquesta manera, podrem observar si tots els coneixements anteriorment treballats s'han assimilats i si l'alumnat és capaç d'elaborar i justificar judicis amb relació a fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. partint de criteris, valors i estàndards i a través de la comprovació i la reflexió crítica.

Una de les premisses més importants per realitzar aquest joc de rol, una línia vermella que no es creuarà mai, és que els drets de qualsevol col·lectiu no estan a debat. Per tant, tots els debats que proposem mai tenen com a objecte de debat si un col·lectiu té un dret o no.

Us proposem un joc de rol on la classe es transforma en la sala de **guionistes del curtmetratge**. I en aquesta sala de guionistes, **es planteja un dilema: reescriure una escena concreta del curtmetratge**. En aquesta dinàmica, els rols i les posicions són prefixats ¹, de manera que es reparteixen els rols i posicions en petits equips.

---

¹ Trobareu una proposta de posicions als annexos

Per facilitar els torns de paraula, proposem fer servir les cartes conversacionals de la Laura Farró.

A continuació dividim la classe en quatre: els productors i tres equips de guionistes. Cada un dels equips de guionistes haurà de defensar la posició assignada sobre què hauria de passar a l'escena i argumentar-ne els motius. I els productors seran els encarregats de decidir quina és la posició guanyadora, però per fer-ho hauran de justificar i argumentar la seva decisió.

És el moment de deixar temps de reflexió i preparació del debat; Els guionistes hauran de preparar i argumentar la seva opció i els productors acordar els ítems amb els quals es fixaran a l'hora de prendre la seva decisió.

Una vegada la classe estigui preparada per començar el debat acordarem un temps màxim per fer-lo. Podem començar amb una primera ronda on en 1 minut d'intervenció cada grup exposi la seva opinió. A continuació, el moderador, donarà pas a les rèpliques i contraarguments fins que el temps de debat acordat s'exhaureixi. Finalment, els productors hauran de valorar totes les argumentacions i prendre una decisió i explicar-la.

6. Què hi tenim a dir nosaltres?

I finalment, l'última dinàmica: i nosaltres, què hi tenim a dir? Si poguéssim crear un curtmetratge nosaltres sobre aquesta temàtica, què hi diríem?

L'objectiu d'aquesta última dinàmica és la de **crear un petit curtmetratge**, activitat que implica, segons la taxonomia de Bloom, la capacitat i habilitat de combinar o reorganitzar elements per crear un tot nou i original. Aquest procés cognitiu implica tant la creació de quelcom nou partint des de zero, com la creació d'un tot nou a partir d'elements (conceptes, idees, principis, símptomes, sistemes, mètodes, procediments, estratègies, etc.) prèviament existents, dotant-los ara d'un sentit diferent i original.

Començar una creació amb total llibertat, a vegades pot ser més difícil que si proposem uns límits i és per això que us recomanem delimitar-ho una mica, per exemple:

- Serà un curtmetratge d'entre 2 i 5'
- Es gravarà amb els dispositius propis de l'alumnat (mòbils)
- Es gravarà dins de l'institut

Per fer l'activitat, proposem dividir la classe en grups de 4 a 6 persones i treballar en les set fases que us descrivim en aquesta guia. →

1 QUÈ? QUI? COM? PER QUÈ?

A continuació, és el moment d'assentar les bases del curtmetratge. Per fer-ho, us proposem el sistema de les quatre preguntes: *Què? A qui? Com? I Per què?*²

La primera pregunta, **què?**, fa referència al missatge del curtmetratge, és a dir, *què volem dir*. No es tracta d'escriure la sinopsi, sinó de pensar amb tota la informació sobre la temàtica treballada i **escollir un missatge concret**. Com més concret sigui el missatge, més fàcil serà després inventar una història.

La segona pregunta, **a qui?**, fa referència **al públic d'aquest curtmetratge**. És important pensar *a qui va dirigit*, i com més concret sigui, més fàcil serà fer arribar el missatge. Per exemple, un públic podria ser *els alumnes de tercer d'ESO* o *el professorat de l'institut*. Definir el públic ens guiarà el to i els referents estètics del curtmetratge.

La tercera pregunta, **com?**, fa referència a l'estètica, **al format**. Per definir el format és molt important conèixer el nostre públic i imaginar per quina via veurà el curtmetratge. Farem un curtmetratge tipus documental? Farem una escena de ficció? Farem un videotutorial? Serà vertical? Horitzontal?

I per últim, el **per què**. Aquesta última pregunta respon a la justificació i a la importància d'aquest curtmetratge.

2 SINOPSI

Ara que hem definit les guies del curtmetratge, **hem de concretar la història que explicarem**. Com en un conte, ens anirà bé fer una **estructura narrativa** que tingui un plantejament, nus i desenllaç, que en llenguatge cinematogràfic s'anomenen **primer acte, segon acte i tercer acte**.

Una vegada tinguem la història clara, podem escriure un breu resum que anomenarem **sinopsi**. La sinopsi és un petit escrit en format prosa que explica la nostra història.

² Als annexos trobareu una fitxa que us pot servir de guia.

3 ESCALETA

Una vegada tenim les preguntes que ens guien i una sinopsi escrita, haurà arribat el moment de convertir aquesta idea en imatges i fer-ne una escaleta, que és un esquelet del curtmetratge en escenes. Per fer-ho, primer **dividirem la història en escenes**. Una escena és una unitat narrativa que s'utilitza en el llenguatge cinematogràfic i que fa referència a un tros d'història que passa en un únic temps i espai.

Per exemple, si el nostre curtmetratge narra la història d'una noia que no troba l'aula on es fa classe, les escenes que formen aquest relat seran els diferents espais on passi la història:

ESCENA 1: passadís

ESCENA 2: aula 1

ESCENA 3: passadís

ESCENA 4: aula 2

Un cop identificades les escenes que tenim, escriurem una breu descripció o sinopsi del que passa en aquesta escena.

ESCENA 1: passadís

La noia es passeja pel passadís de l'institut fixant-se amb els cartells de les portes.

ESCENA 2: aula 1

La noia entra a una aula decidida, i quan obre la porta s'adona que no és allà on havia d'anar

ESCENA 3: passadís

La noia continua caminant pel passadís fins que finalment escolta una veu coneguda a l'altra banda de la porta.

ESCENA 4: aula 2

La noia entra a l'aula correcte finalment.

D'aquesta manera tan senzilla ja tindrem feta una escaleta i podem veure l'abast del curt: quantes escenes i localitzacions té.

4 STORYBOARD

Una vegada ja tenim la història dividida en escenes, hem de pensar com gravarem cada escena i per fer-ho **dibuixarem un storyboard**. Un storyboard és un guió il·lustrat, una representació il·lustrada d'una pel·lícula abans de la seva realització

El cinema no es grava tot seguit, sinó que és mitjançant la gravació de diferents imatges i d'unir-les en el muntatge que expliquem la història. A diferència del teatre, al cinema podem apropar-nos molt més als personatges, focalitzar amb detalls i veure diferents punts de vista de la història, aprofitem-ho!

Us proposem que quan penseu quines imatges explicaran cada escena penseu en diferents **valors de pla**. Però, què és un valor de pla? Molt senzill: és la relació que hi ha entre un personatge i la càmera. Podem gravar un personatge de cap a peus, de cintura amunt, només la cara o podem gravar un detall. Podeu veure i explicar aquests conceptes a través d'[aquest vídeo](#).

Un cop hàgiu treballat els tipus de plans a classe i cada grup hagi pensat els tipus de plans que necessiten per fer el seu curtmetratge, ja podran **dibuixar de manera esquemàtica** els plans que volen rodar per explicar cada escena³. Un cop ho hagin dibuixat, ja tindran fet el seu storyboard.

5 RODATGE

Arribats aquest punt, ja serà el moment de preparar el rodatge.

Primer de tot, caldrà tenir a mà tots els documents que hem treballat (escaleta, storyboard) perquè ens serviran de guia i ens ajudaran a no oblidar res quan gravem.

Després, haurem de pensar en **quin material necessitarem**. Per una banda, el material tècnic: amb quina càmera gravarem? Podem gravar amb una tauleta, un mòbil, una càmera de fotografies. Totes ens serveixen. D'altra banda, cal contemplar el material d'atrezzo i vestuari. Què necessitarem? Com van vestits els nostres personatges?

---

³ Trobareu una plantilla d'storyboard als annexos

Cal tenir en compte que si no disposem de micròfons, una bona idea és pensar una història que no requereixi molt diàleg, ja que treballant bé el llenguatge audiovisual podem explicar qualsevol idea només amb imatges! I si no, mireu el cinema mut! Per contra, si decidiu incloure diàlegs penseu a gravar-los en ambients silenciosos i sense allunyar-nos gaire dels personatges.

Altres consells a tenir present a l'hora de gravar serien els següents

- Rodar cinc segons més per davant i cinc segons més per darrere del que pensaríeu! Si no us costarà fer el muntatge.
- Gravar sempre en horitzontal (encara no existeix el cinema en vertical!)
- Gravar sempre dues preses mínim de cada pla.

I ara... a rodar!

6 EDICIÓ

Un cop els grups hagin gravat el curtmetratge, caldrà muntar-lo. És molt més simple del que podeu imaginar i existeixen molts programes gratuïts que us permetran fer una edició senzilla. (P.ex: VideoPad, Youtube editor, moviemaker, imovie, openshot)

6 PROJECCIÓ

I no oblidem l'últim pas. Si fem un curtmetratge és per compartir amb el món un punt de vista, així que **la projecció conjunta amb la classe resulta imprescindible**. Recomanem reflexionar sobre com ha estat el procés: problemes a l'hora de rodar, moments divertits, analitzar si el curt respon a les preguntes que havíem plantejat com a guia, etc.

Annexos

1. El guió d'una escena
2. Proposta de joc de rol
3. Què qui com per què?
4. Storyboard

CUERDAS Estibaliz Urresola Solaguren

EXT. CARRER - VESPRE²

Les dues amigues pugen el carrer agafades pel braç.

EUGENIA

La Tere? La Tere ja em té avorrida. Se n'ha anat amb la Concha. Ja saps que no està conforme amb res... Volia prendre avui un cafè les tres juntes... Doncs res, que se'n vagi...

RITA

Ja veurem

EUGENIA

No doncs res, que se'n vagi amb la Concha i res més. Tu creus que arribaràs? Et donarà temps amb lo del Ramon a arribar per les votacions?

RITA

Si acabo anant amb cotxe sí, però jo ja no vull posar-me en aquests embolics...

EUGENIA

Rita!

RITA

Eugenia!

EUGENIA

Escolta...

RITA

Jo ja prou en tinc en pensar en el meu fill amb l'estat en què està...

EUGENIA

Però no em diguis ara... Que ja havíem quedat ja que... Que si no no podem anar a la coral ni res!

---

² Minutatge aproximat 16'16"-17'03"

Joc de rol

Som a la sala de guionistes.
Dividim la classe en quatre grups:
tres grups de guionistes
i un grup de productors.

La missió: decidir com es resol el
curtmetratge *Cuerdas*, és a dir, escriure'n
l'última escena.

Per fer-ho, revisionem conjuntament
l'última escena del curtmetratge, quan
la protagonista ha de decidir si el cor
accepta o no l'oferta d'espai de l'empresa.

Cada grup de guionistes defensarà un
final diferent:

Grup 1

La protagonista accepta la proposta i fa
que el cor assagi a l'espai que l'empresa
els proporciona.

Grup 2

La protagonista no accepta la proposta
de l'empresa tot i que això faci que el
cor deixi d'assajar.

Grup 3

La protagonista organitza una
manifestació al poble per denunciar la
situació en la qual es troben.

QUÈ?

El “què” fa referència al missatge del vídeo.

Explica en una frase el missatge del vídeo. Recorda, el missatge no és la temàtica! Et poso un exemple:

Temàtica: Violències masclistes
Missatge: Que et controlin el teu telèfon és violència.

El missatge del vídeo és:

PER QUÈ?

Explica en una frase el motiu que fa aquest vídeo especial. Per què has triat fer aquest i no un altre?

QUI?

El “qui” fa referència al públic al que va adreçat el vídeo.

A qui va dirigit el vídeo? Sempre tendim a dir “el nostre vídeo va dirigit a la societat”, però això és molt difícil d’aconseguir: la societat està formada per persones molt diferents que reaccionen a estímuls diferents. És diferent el llenguatge que utilitzarem si va destinat a professorat o a alumant de 1r ESO o de 2n BATX.

El públic principal del vídeo és:

COM?

El “com” fa referència a l’estètica i la forma del vídeo.

Ara que ja sabeu què voleu dir i a qui, toca pensar com ho direm. Quin tipus d’imatge gravarem? Serà curt o llarg? Quins son els nostres referents? Per començar, feu una recerca per Internet i apunteu vídeos que us inspirin. Podeu apuntar tants vídeos com volgueu! De cada vídeo assenyaleu què és el que us agrada.

El vídeo s’assemblarà a:

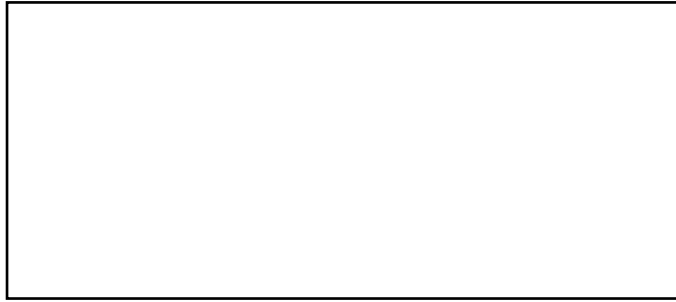

Storyboard

①

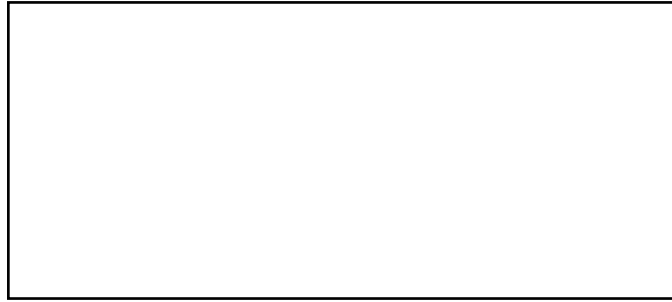

---

②

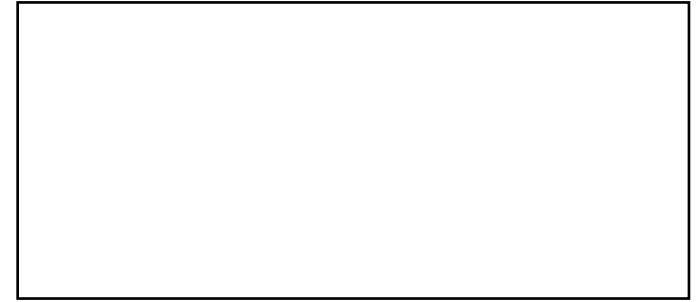

---

③

---

④

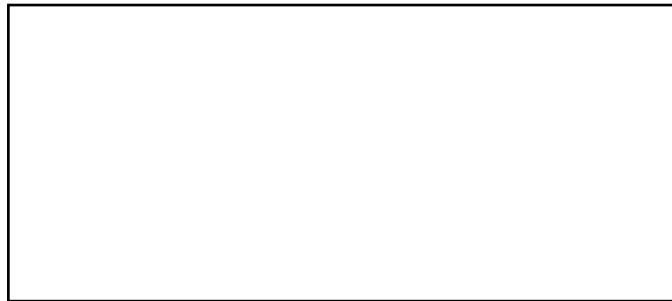

---

⑤

---

⑥

CRÈDITS

Edició

Nadir – Audiovisual i educació

Coordinació

Nadir – Audiovisual i educació

Edició:

Nadir - Audiovisual i educació

Exploració temàtica:

Martí Orriols

Fotografia de la portada: Frame extret del curtmetratge

Cuerdas de Estibaliz Urresola Solaguren

Disseny gràfic

Berta Fontboté

Data de publicació

Novembre 2023

Es permet difondre, distribuir i copiar o compartir públicament el contingut d'aquesta publicació, sempre que es reconegui l'autoria i que no es faci servir per a fins comercials. No es pot alterar, transformar ni generar una obra derivada a partir d'aquesta publicació sense els crèdits oportuns.

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el Suport de l'Institut Català de les Empreses Culturals, dins el marc del projecte *Rèpliques. Cinema, debat i creació*.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de Nadir i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'Institut Català de les Empreses Culturals.

Barcelona, 2023

un projecte de

Nadir

amb el suport de

ic3C Institut Català de les
Empreses
Culturals

i la col·laboració de

InteRed